

Tonåringen

Tonåringen kan det sägas mycket om, men i detta materiel kan vi bara lyfta fram en del. Jan Carlquist har gett oss tillstånd att trycka upp hans text om konfirmanden, ur "Tillsammans med konfirmander". Vi tycker att han fångar tonåringarnas olika sidor på ett bra sätt. Så bra att vi får ta besväret att själva översätta exemplen till allmänt tonårsarbete samt till en modernare tid.

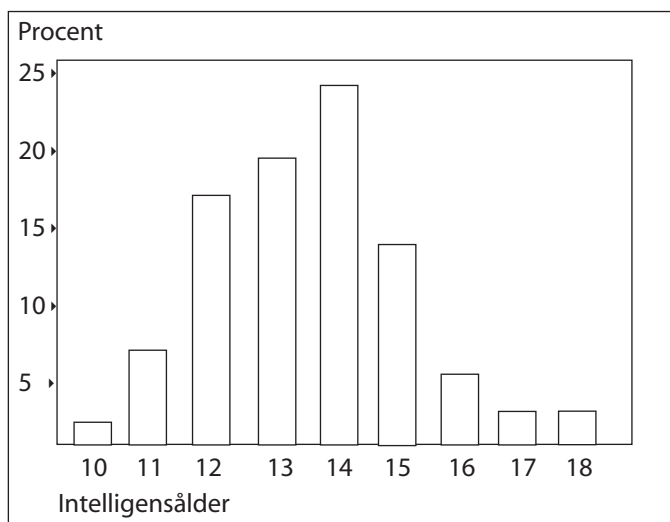
Konfirmanden

Det finns ingen medeltonåring utom i statistiska undersökningar och i vissa pedagogiska resonemang. Varje människa är unik. Det gäller också tonåringen.

Man kan ofta ha anledning att påminna sig detta. I synnerhet kanske när man talar om konfirmandgrupper. Som om det fanns homogena grupper med likartade beteenden. Visserligen kan konfirmanderna ibland se ut som en grupp i det att de har liknande kläder, liknande frisyrer etc. Men egentligen består varje konfirmandgrupp av ett antal olika individer som är olika varandra.

De har olika intressen, kommer från olika miljöer. Alla har de olika talanger, olika mognadsgrad och olika kamrater. De är alla individer med var och en sin särart. Allt detta kommer tydligt fram i till exempel undersökningen "Tonåring skriver dagbok", Skeab 1978, där ungdomarna får ansikten och röster och blir individer med olika tankar och känslor.

Procentuell fördelning av intelligensåldern för en grupp 14-åringar.

Även vad gäller intelligensåldern¹ (IÅ) märker man en stor spridning i en grupp. Följande tabell åskådliggör spridningen av IÅ i en grupp ungdomar, som har en biologisk ålder av 14 år:

Som framgår av tabellen får man i en ordinär åk 7 räkna med en variation av intelligensåldern från 10-18 år. Vad det får för konsekvenser beträffande undervisningen kan var och en räkna ut. Även om man undervisar aldrig så åldersriktigt, så kommer ändå några av konfirmanderna att tycka att det är för svårt medan andra menar att det är alldeles för enkelt.

¹ Med en intelligensålder av t ex 13 år avses den intellektuella förmåga som är mest vanlig bland trettonåringar.

Samma sak gäller givetvis också konfirmandläromedlen. Även om detta är anpassat för konfirmander i exempelvis 15-årsåldern kommer några att tycka att det är för enkelt, andra att det är för svårt.

Just i denna spridning av IÅ ligger en av svårigheterna när det gäller att undervisa en grupp konfirmander. Det recept som brukar anföras är att man ska individualisera. Men att individualisera är inte alltid så enkelt. Det räcker varken med överkurs eller annat. Har man en mycket svagpresterande konfirmand eller en överbegåvad sådan, så får man använda all sin fantasi och uppfinningsrikedom för att även dessa ungdomar ska få ut något av sin konfirmandtid. Alltid lyckas man inte, men redan det att man är observant på att sådana konfirmander kan dölja sig i gruppen gör att de får åtminstone någon uppmärksamhet.

Rent allmänt måste dock sägas, att det alltid är viktigt att komma ihåg att alla konfirmander inte har samma intellektuella läggning. Mycket av stoffet i konfirmandundervisningen ligger på ett ganska högt och abstrakt plan som långtifrån alla kan tillgodogöra sig. Detta faktum får emellertid inte hindra att samtliga konfirmander får komma till sin rätt. Gåvorna är ju mångahanda. Någon konfirmand som har svårt att hänga med i de teoretiska diskussionerna kanske är duktig på att teckna eller dramatisera eller fotografera. Försök att variera undervisningen så att denna konfirmands talanger då och då kommer till sin rätt. Låt inte bara hjärnorna bli stimulerade. Människan består ju av ande, kropp och själ!

Man bör också minnas, att i många avseenden skiljer sig - psykologiskt sett - inte en tonåring från vuxna. Tvärtom är likheten snarast mycket påfallande. Vad gäller till exempel vissa centrala behov som brukar räknas till väsentliga sekundära (eller psykologiska) behov (till skillnad från primära eller biologiska behov) så är vi alla mycket lika. Mellan en vuxen och en tonåring finns ingen större skillnad när det handlar om sådant som trygghet, kärlek, lojalitet, status och mening.

Trots det kan man nog ändå tala om konfirmandålderns psykologi. Inte minst därför att puberteten är en typisk övergång i en människas liv, en övergång från barn till vuxen med allt som följer med det. Sådana övergångar finner man för övrigt inte bara hos tonåringar. Tvärtom har man under de senaste åren allt mer kommit att uppmärksamma människans övergångar. Framför allt har kanske den så kallade mittlivskrisen (som brukar inträffa omkring de fyrtio) blivit föremål för omfattande studier. I konfirmandsmanhang har den ett dubbelt intresse. Dels befinner sig många av konfirmandernas föräldrar i denna "mittlivskris" (kanske också en och annan konfirmandlärare!), dels finns det beröringspunkter mellan mittlivskrisen och pubertetskrisen. I båda fallen handlar det om en övergång. Vid övergången i fyrtioårsåldern gäller det de år då man upptäcker att man är på väg mot ålderdom och död med bland annat följande symtom: man börjar motionera, banta, byta äktenskapspartner med mera - allt för att hålla ungdomen kvar.

Typiskt för tonåringen är också de sju åldrarna. Någon gång under tonåren händer det att man befinner sig i någon av följande "åldrar". Kanske inte nödvändigtvis i precis den ordning de här presenteras. Men ändå - vem känner inte igen sin egen tonårstid eller sina egna tonåringar?

Tuggummiåldern

Kännetecknas av det eviga tuggummituggandet. Många nöjer sig inte med att bara tugga. De ska också leka med tuggummit, dra ut det och vira det runt pekfingret för att sedan åter stoppa det i munnen. Många tolkar det här som ett uttryck för den oro man känner då kroppen plötsligt blivit längre, så att den inte riktigt lyder hjärnans signaler. Man välter stolar, mjölkglas och har sönder en massa. Omgivningen brukar tycka att man är klumpig. Men egentligen kan tonåringen inte rå för det. Det plötsliga växandet gör att ingenting längre stämmer. Armarna och benen har bara blivit för långa.

Nomadåldern

Det handlar om de evigt gående, som hela tiden är på väg. Ett utmärkt exempel hittar man i Tonåring skriver dagbok, där en flicka berättar: "Var i plugget. Såg film (i plugget). Gick hem till Gunnar. Mötte Filip. Köpte en skiva. Gick till Centrum. Satt och dilla med Emma. Gick hem. Gunnar kom. Käkade. Gick till Backa. Gick sen med Aina..."

Den som vill psykologisera talar här om den kroppsliga oro man känner, kanske inför framtiden - det vuxenliv man är på väg mot. Klart är i alla fall att man någon gång i tonåren har svårt för att sitta stilla. Man gungar på stolar, går från det ena stället till det andra, söker någon att vara med.

Telefonåldern

Har man en tonåring i huset har man inte längre någon telefon. Den har tonåringen lagt beslag på. I timmar kan föräldrar registrera hur tonåringen pratar med sin bästis.

Många vill förklara detta telefonbehov med att telefonen är ett jagstärkande hjälpmedel. I telefonen är man ett "subjekt" - dvs man är inte värdelös och obetydlig. Alltid annars är man ju "objekt", föremål för uppfostran, inläring och påverkan. Men i telefonen känner man att man är någon. Det man säger är det någon som lyssnar till. Någon tycker att man är underhållande och intressant. Och den som lyssnar vet att det är jag som får de här förtroendena. Det är till mig han/ hon säger det!

Spegelåldern

Alla föräldrar vet att plötsligt en dag börjar tonåringen spegla sig så att man nästan är rädd att han eller hon ska slita ut spegeln. Ofta står de i hemlighet och iakttar sig själva i spegeln, försöker ta reda på hur man ser ut i olika situationer. Hur mycket ska jag skratta för att mest vara till min fördel? Hur ser jag ut när jag är arg, avvisande, vänlig och tillmötesgående? Hur ser jag ut när jag är glad och när jag är ledsen?

Genom spegeln försöker man komma underfund med vem man är. Det är egentligen inte så konstigt, eftersom man någon gång i tonåren börjar söka sin identitet, vill ha svar på frågan: Vem är jag?

Det är också under den här perioden som man börjar skriva sitt namn anorlunda. Från att förut mer eller mindre ha textat namnet börjar man nu skriva det som i en namnteckning. Texta namnet kan ju vem som helst göra. Men bara en kan skriva det på just det här sättet! Självklart måste ju sedan detta övas, varför föräldrar hittar sin tonårings namn skrivet överallt. Inte ett papper, bokomslag, telefonkatalog etc där man inte hittar namnet skrivet! ➤

Matåldern

Från att förut ha petat i maten kommer nu den ständigt hungrige tonåringen, som på nolltid kan göra slut på den sockerkaka lillasyster just bakat som present till Fröken. Matbröd och pålägg som förut räckte flera dagar kan plötsligt ta slut på en eftermiddag. Att det handlar om kroppens behov när man växer är väl självklart.

Bulleråldern

Att lyssna på musik i hörlurar eller med nedskruvad volym är inte alls det samma som att vrida på för fullt - med så många decibel att hemmet snart skulle utdömas som arbetsplats av arbetarskyddet.

Det finns många olika teorier varför tonåringen lyssnar till musik med denna höga volym. En teori är att man då befinner sig mitt inne i musiken, nästan som om den skyddade en. Man är omgiven av en ljudkuliss och känner sig trygg och säker. Inget ont från omvärlden kan nå en.

En annan teori är att den höga musiken är tonåringens protest mot omvärlden. Det som sångaren sjunger skulle då vara tonåringens eget budskap till föräldrar och andra: Lyssna nu på det här! Det här är mina åsikter fast jag inte törs säga dem själv! Det här är vad jag skulle vilja skrika om jag vågade...

Porråldern

De stora pornografiska konsumenterna hittar man inte bland tonåringar utan bland de vuxna. Trots detta finns naturligtvis ett stort intresse för erotik bland tonåringarna. Det kan dessutom ge lite status att ha sett en porrfilm eller läst en pornografisk tidning – om inte annat så för att se vad det är.

Men trots att endast ett fåtal av tonåringarna tillhör storkonsumenterna av pornografi inträder någon gång under tonåren en period då nästan allting kan ge sexuella associationer. Det vet de flesta lärare och det kan medföra att det blir besvärligt ibland att tala om sex och samlevnad i till exempel en konfirmandklass.

Det här är dock snabbt övergående. Och vad det egentligen handlar om är mer en längtan efter att bli omtyckt av någon av det andra könet. Oftast är det fråga om en kärlek på avstånd. ”Kära Dagbok! Klockan är kvart i 2 på natten. Jag har just kommit hem från cluben. Arne var där. Både han och jag är lite blyga så vi snackade knappt med varandra. Anette (min kompis) pratade med honom, men jag fortsatte gå för när jag ser honom så blir jag så konstig så jag inte kan säga något. Sen när vi hämtade kläderna ur garderoben kom han bakom mig och höll på att skrämma livet ur mig. Han skriker tjosan rätt i öronen på mej men jag skriker tillbaks. Visst skulle jag ha börjat snacka med honom, men jag vet inte vad jag ska säga...” (ur *Tonåring skriver dagbok.*)

Konsekvenser för konfirmandundervisningen

Här skulle mycket kunna sägas, men av utrymmesskäl får det bli endast några punktuella kommentarer. Till stor del handlar det dock om självavård, om att skapa en varm och positiv atmosfär i vilken man kan känna trygghet och tillit.

Vet man till exempel att många konfirmander har en svag jagstyrka och att de söker sin identitet så är det viktigt att läraren snabbt lär sig konfirmandernas namn. Det är inte särskilt bra att en längre tid peka på konfirmanderna och säga: ”Du där i den vita tröjan...”.

Har man sin konfirmandundervisning förlagd mer eller mindre direkt i anslutning till skolundervisningen får man räkna med att många av konfirmanderna blir hungriga. Att då bjuda på saft och bullar ger både ett skönt avbrott och förhindrar många tillfällen till bus.

Konfirmandernas ”motoriska oro” förstärks lätt om undervisningen upplevs som enahanda och monoton. Fördens skull är det viktigt att variera, att inte låta något arbetspass bli för långt och för tröttande. Bryt gärna av med en sång eller korta pauser. Det är inte nödvändigt att följa skolans rutin med en rast efter ca 40 minuter. Tvärtom kan man mycket väl ta fem minuters paus redan efter 20 minuter om så skulle önskas.

Med tanke på att många konfirmander i åk 8 känner vantrivsel i skolan är det angeläget att ”avskola” konfirmandtiden. Detta kan göras på många olika sätt (rummets möblering, atmosfär mm), men framför allt måste man här varna för alla sådana aktiviteter som har till följd att någon eller några blir utslagna. Varning alltså för vissa typer av tävlingar, för poäng- och betygssättning! Det får aldrig bli så att man kan känna sig utslagen också i Kyrkan.

I vissa fall är det väsentligt att få en del förkunskaper om sina konfirmander. Det gäller då till exempel sådana saker som att en konfirmand har lässvårigheter, en annan hör inte så bra o dyl. Den typen av information är viktig för läraren att få. Värre är det då om man i en konfirmandklass får höra att den är hopplös i skolan eller att Olle är en bråkstake, att Cissi bara skolkar etc. Risker är stora att man som lärare omedvetet bemöter klassen eller Olle eller Cissi på ett sådant sätt att man kan tala om ”självuppfyllande profetior”.

För att undvika att sådana profetior snabbt blir uppfyllda bör man vara försiktig med att rota i det förflutna. Bäst är det om man kan möta konfirmandgruppen och varje konfirmand fördomsfritt och förutsättningslöst. Då kan t o m klassens buse få en ny chans och lägga av med busrollen.

Konfirmanderna och deras föräldrar

Medan 7-8% av tonåringarnas föräldrar fick någon formell utbildning efter 14-årsåldern går nu nära 100% av ungdomarna i skola fram till 16-årsåldern och 85-90% fortsätter tills de blir 18 år. I vissa fall skapar detta en konflikt mellan föräldrar och tonåringar. Man förstår inte varandra. Föräldrarna tycker kanske att deras barn är otacksamma som inte tar till vara sina möjligheter till studier. I vissa fall kan föräldrar känna en viss underlägsenhet då barnen med lätthet talar främmande språk medan de själva aldrig fått tillfälle att ens lära sig engelska.

I många fall fick föräldrarna tidigt börja arbeta och kom på så sätt att tidigt lära sig ta hand om sin egen ekonomi och ta vuxenansvar. Dagens tonåringar står i stor utsträckning utanför produktionen (dock ej utanför konsumtionen!) och är ekonomiskt och även på andra sätt mer beroende av sina föräldrar än vad tidigare generationer var.

Ofta bor tonåringarna i dag hemma betydligt längre och måste be om pengar till utgifter för kläder och fritid. Trots det har de ändå mer pengar till olika prylar – ofta mycket dyra sådana – än vad föräldrarna i motsvarande åldrar hade råd med.

Ibland kan man kanske misstänka att alla konsumtionsvarorna: modekläder, stereoanläggningar, mopeder med mera är kompensation för föräldrarnas kärlek, tid och omvårdnad - allt det som man inte orkar med att ge då man måste vara så mycket hemifrån för att arbeta ihop till allt det man vill köpa. Med andra ord: det handlar i många fall om en ond kedja - ett ekorrhjul.

Ofta vill föräldrarna se någon form av tacksamhet från sina barn men får i stället snarare uppleva motsatsen. Barnen förstår inte sina föräldrar och föräldrarna förstår inte sina barn. Detta skapar motsättningar som skär djupt i familjegemenskapen.

Eftersom det ofta är spänt därhemma – många gånger med ideliga gräl och hetsiga diskussioner – finns det som regel ett behov hos föräldrarna att få tala om detta med andra föräldrar och kanske också med en ”utomstående” som till exempel konfirmandläraren. Detta kan ge upphov till en helt ny form av föräldrakontakt såsom föräldrasamlingar under konfirmandtiden. I stället för att prata om hur många gånger konfirmanderna ”måste” gå i kyrkan, vad de ska ha för kläder på konfirmationen, om man får fotografera eller inte så kan man ta upp många av de brännande frågor som är aktuella för föräldrar till tonåringar.

Här finns också ett helt unikt tillfälle för evangelisation. Varje år möter Kyrkan ca 125 000 föräldrar i de aktiva åldrarna - just de åldrar som man säger att Kyrkan har så dålig kontakt med. Det borde inte vara omöjligt att utifrån den naturliga kontakt man har med konfirmandföräldrarna träffas för samtal kring väsentliga ämnen.

□